

Surveying digital competencies of university students and professors in Ukraine for fully online collaborative learning // Technology, Pedagogy and Education. Print ISSN: 1475-939X. Online ISSN: 1747-5139. Pages 1-18. Received 30 May 2016, Accepted 13 May 2017, Published online: 31 Oct 2017. <http://dx.doi.org/10.1080/1475939X.2017.1391871>.

6. Гребешкова О.М. Як створити онлайн-курс в Microsoft OneNote Class Notebook. <https://www.udemy.com/onenote-classroom/learn/v4/overview>.

7. Гребешкова О.М., Гребешков О.М., Кизенко О.О. Онлайн-курс «Змішане навчання: рецепти – просто та смачно! Знайомство з «кухнею» змішаного навчання». <https://blendedlearning.teachable.com/p/blendedlearningrecepies>.

Гриценко А.А.

*член-кор. НАН України, д.е.н., професор
заступник директора*

ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України», м.Київ

ЛОГІКА СУСПІЛЬНОГО РОЗВИТКУ В КОНТЕКСТІ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

Загальна логіка історичного розвитку суспільства включає в себе перехід від натурально-господарської до ринково-індустріальної системи і від неї до інформаційно-мережевої. Цей перехід не можна розуміти як просту заміну однієї системи іншою. Попередня форма зв'язків не зникає, а перестає бути пануючою і перетворюється в елемент реалізації більш складної форми. Так, натурально-господарські відносини між людьми з приводу привласнення і використання продуктів праці в процесі формування індустріально-ринкової економіки не зникають, а опосередковуються товарно-грошовими зв'язками. У наступному переході від індустріально-ринкової до інформаційно-мережевої системи господарювання товарно-грошові відносини також не зникають, а ідеалізуються, переходять у віртуальний простір. Наприклад, при використанні платіжної картки для здійснення розрахунків за товари і послуги реальної еквівалентності обміну в кожному окремому випадку не досягається (покупець отримує реальний товар за електронний запис на рахунок продавця). Еквівалентність досягається тільки як загальний результат системи

обмінів, а не у кожному окремому акті обміну, як це було раніше. Товарообмін перетворюється в систему умовних дарообмінів. Адже добровільна передача товару без еквівалента є дар. Умовою цього дару є те, що у підсумку загальна вартість відданих дарунків за певний період не перевищить вартості одержаних дарунків.

В основі механізму переходу від однієї господарської системи до іншої лежить суперечлива взаємодія технологічних, економічних і соціальних відносин у виробничому процесі. Технологічні відносини є найбільш динамічними. Вони змінюються разом з технічним прогресом. Економічні відносини змінюються менш динамічно, тому з часом накопичується суперечності, які розв'язуються в процесі реформ або революцій. Соціальні відносини виростають із економічних, але, набуваючи самостійних форм, активно впливають як на економічні, так і технологічні відносини. На сучасному етапі формування інформаційно-мережевої економіки взаємодія технологічних, економічних та соціальних відносин проявляється у формі взаємозв'язку цифровізації, капіталізації та соціалізації.

Цифровізація економіки є процесом впровадження в суспільне виробництво цифрових технологій. Капіталізація має своїм змістом перетворення будь-яких ресурсів у вартість, здатну продукувати нову вартість. А соціалізація економіки означає спрямування економічних процесів на покращення умов діяльності та розвиток людини. Розвиток цифрових технологій відкриває можливості суттєвого підвищення ефективності виробництва, державного управління і задоволення потреб населення [1]. Ключовим процесом у цьому є капіталізація цифрових технологій, тобто інвестування в цифрові технології з метою отримання прибутків.

Зважаючи на те, що впровадження цифрових технологій веде до стрибкоподібного підвищення продуктивності праці, а вони знаходять застосування у самих різних галузях і секторах економіки, виникає ситуація посилення нерівномірності розвитку різних видів і сфер діяльності та розподілу створеного продукту [2], що суттєво впливає на загальну економічну динаміку. Порушується процес синхронізації розвитку різних видів виробництва і підприємництва на базі утвердження нового технологічного укладу, як це відбувалося раніше, внаслідок чого втрачається загальна форма циклічності. Стрибкоподібний розвиток і кризова ди-

наміка стають взаємодоповнюючими характеристиками відтворювального процесу у різних частинах світового економічного простору. Криза набуває дискретно-перманентного характеру, виникаючи в різних частинах економічного простору, перемежуючись із зростанням в інших частинах і виливаючись у загальні коливання економіки з невизначеною амплітудою і періодичністю.

Загальна логіка розвитку цифрової економіки визначається структурою співвідношення людського розуму із зовнішньою реальністю. Всі цифрові технології виникають як певні форми екстеріоризації та технізації ідеальних моментів людського мислення як інструмента освоєння зовнішнього світу. Внаслідок цього виникає віртуальний простір, який разом з реальністю утворює гібридний світ, у який все більше поглиблюється людство (рис.1).

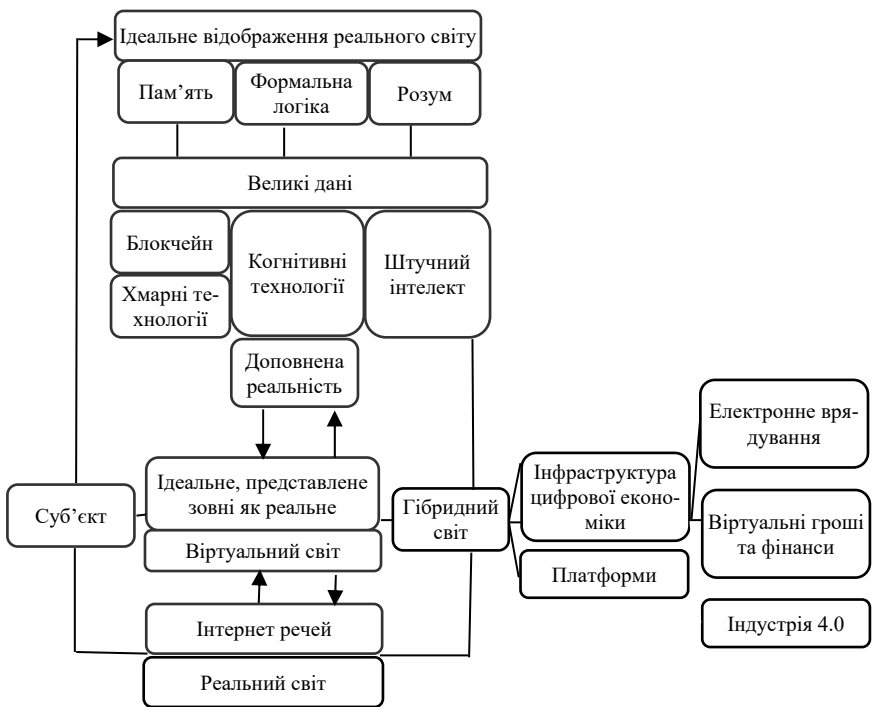

Рис. 1. Загальна структура цифрового розвитку
(складено автором)

Поєднання цифровізації та капіталізації разом із суттєвим підвищенням продуктивності праці приводить до вивільнення значної частини працюючих із виробничої сфери і зростання безробіття. Тому актуалізується соціальна проблематика. Розвиток процесів цифровізації та капіталізації економіки тільки тоді буде давати позитивний ефект для суспільства, коли буде поєднуватися з процесами соціалізації економіки. Це передбачає суттєві зміни у соціальній системі, розвиток видів діяльності, пов'язаних із сферою вільного часу і формуванням нових здібностей людини.

Всі ці процеси є суперечливими і породжують низку проблем і викликів для суспільства. Серед них можна виділити найбільш загальні, що мають фундаментальне значення:

1) цифровізація разом із створенням нового потенціалу технологічного розвитку і підвищенням продуктивності праці значно підсилює мережеві характеристики функціонування господарської системи, сприяючи зростанню можливостей фрагментації, дезінтеграції і розпаду економіки, суспільства та людини та формуючи таким чином виклики самому існуванню людства;

2) капіталізація цифрових технологій посилює нерівномірність економічного розвитку, фінансіалізацію економічних процесів, змінює характер економічної динаміки, в якій криза перетворюється у дискретно-перманентний процес, а економічні коливання стають параметрично невизначеними у просторі та часі;

3) цифровізація і капіталізація у своїй єдності приводять до суттєвих змін ролі людини у виробничому процесі, зростанню безробіття і загостренню соціальних проблем.

Ці виклики повинні бути теоретично осмислені, а відповіді на них повинні знайти практичне втілення у формуванні програм розвитку економіки і суспільства, у підтримці соціально спрямованої структурної перебудови, у законодавстві і правовому нормотворенні, що має на меті збалансований розвиток процесів цифровізації, капіталізації та соціалізації.

Список використаних джерел

1. Доповідь про світовий розвиток «Цифрові дивіденди» / Електронний ресурс: <https://openknowledge.worldbank.org/>.
2. Доповідь про світову нерівність – 2018 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://wir2018.wid.world/files/download/wir2018-summary-russian.pdf>.